

[DE PROLOGO]

Deus, in virtute tua
incipit Rhetorica nova.

[1] Cum verbum sit medium et instrumentum per quod loquentes et audientes in unum finem conveniunt, consequitur ut quanto verba fuerint amplius ordinata magisque ornata, tanto ampliori pulchritudine venustentur; quantoque verba fuerint pulchriora, tanto etiam audientibus placibilia reddantur. Quanto vero sunt placibilia, tanto necesse est ut per ipsa loquentes et audientes in finem concorditer uniantur. Et cum ad hoc ars rhetoricae ordinetur, erit dictae artis subiectum verbum ordinatum, ornatum et pulchrum.

[PRÒLEG]

Déu, en la vostra virtut¹
comença aquesta *Retòrica nova*.

[1] Com que la paraula² és el mitjà i l'instrument pel qual els parlants i els oients convenen en un únic fi, se'n segueix que com més ben ordenades i ornades siguin les paraules, més plenes seran de bellesa; i com més belles siguin les paraules, més plaents esdevindran als oients. Certament, com més plaents esdevinguin les paraules, més necessari serà que, gràcies a elles, els parlants i els oients unànimement s'uneixin en un fi. Atès que l'art retòrica s'ordena a aquest propòsit, l'objecte d'aquesta art³ serà, doncs, la paraula ordenada, ornada i bella.⁴

¹ «Deus ab vostra vertut començ ...» és l'*incipit* habitual en les obres de Llull. La virtut és un dels nou principis filosòfics absoluts establerts per Llull en la seva Art, coneguts també amb el nom de Dignitats divines. D'altra banda, referit a Déu, el mot *virtus* significa 'puixança', 'omnipotència' (§ 200). Llull parla també de la *virtus verborum* o 'poder (comunicatiu) de les paraules' (§ 7); de «paraules poderoses» (*verba virtuosa*) (§ 28 i 160); i fins de les «virtuts en les herbes i les pedres» (*virtutes in herbis et lapidibus*) (§ 160).

² «Paraula» tradueix *verbum*. Encara que en algun passatge pugui ésser sinònim de *vocabulum*, predominantment *verbum* és el *terminus conceptus*, el terme –i també l'oració– portador de significat, i *vocabulum* el *terminus scriptum* o *prolatum*, el suport fònic o gràfic del *verbum* (§ 19); cf. GUILLEM D'OCKHAM, *Summa logicae*, 1.1 (*OPh* 1, p. 7).

³ En llatí *subiectum artis*. El mot *subiectum*, traduït per «objecte», significa ací la matèria de què hom s'ocupa. També pot significar, però, l'agent lingüístic, traduït llavors per «subjecte» (§ 71 i 187); o allò que ontològicament és sota una altra cosa, traduït llavors per «substrat» o «subjacent» (§ 9, 162 i 168).

⁴ Cf. *Ars generalis ultima*, 10.14.86 (ROL 14 / CCCM 75, p. 363): «rhetorica est ars inventa, cum qua rhetoricus colorat et ornat sua verba»; *Doctrina pueril*, 73 (NEORL 7, pp. 190-191): «retorica és parlar bellament e ordonada per la qual són agradablement oïdes paraules».

Volentes igitur, quod ex multo tempore concupivimus, ordinandorum ornandorumque¹ verborum notitiam tradere sermonesque componere secundum Artem generalem, sed non valentes propter alia quaedam negotia quae vitare non possumus, praesertim quia ipsi sermones requirant scripturae longitudinem, cum multum secundum materiam diffundantur, hunc librum sub compendio edidimus, in quo componendi disserendique pulchros et naturales sermones ad multas variasque materias servato ordine debito et processu via facilis et perutilis reseratur.

De divisione istius libri

[2] Ut autem huius libri doctrina clarius se legentibus offerat, ipsum librum in partes distinximus, ut ordo doctrinae pateat, et quod quisque in eo voluerit possit facilius invenire. Sunt autem partes ipsius quattuor, scilicet ordo, pulchritudo, scientia atque caritas.

[3] Ponitur autem pro tanto ordo pars istius scientiae, quia in ea traditur doctrina proloquentibus, qua docentur in sermonibus ac verbis quibuslibet ordinem debitum observare deordinationemque vitare, ut ex hoc loquentium ad audientes mutua pax et amicitia procuretur, quam initiunt ordinata verba et pulchra, cum iuxta Senecae testimonium «principium sit amicitiae bene loqui».

¹ ornandorumque RK Med : ornatorumque M Joh

Des de fa molt de temps volíem transmetre un ensenyament sobre la manera d'ordenar i ornar les paraules i sobre la manera de compondre parlaments⁵ d'acord amb l'Art general,⁶ però ineludibles obligacions ens ho havien impedit. Sobretot ens ho impedí el fet que els parlaments exigeixen un tractament extens, ja que versen sobre temes molt diversos. Per aquest motiu hem redactat aquest llibre en forma de compendi, a fi de fressar un camí fàcil i útil per a compondre i redactar parlaments que, essent alhora bells i naturals, versin sobre múltiples i diverses matèries, respectant-ne el desenvolupament i l'ordre degut.

De la divisió d'aquest llibre

[2] Per tal que la doctrina d'aquest llibre esdevingui ben clara als lectors, hem dividit el llibre en parts, a fi de fer palès l'ordre de la doctrina i de facilitar així la recerca als interessats. El llibre és format de quatre parts: ordre, bellesa, ciència i caritat.

[3] L'ordre, sobretot, és una part d'aquesta ciència, ja que en ella transmetem als qui advoquen per una causa⁷ la doctrina que ensenya a observar l'ordre degut en qualsevol mena de parlaments i d'usos de la paraula, i a evitar-hi el desordre. L'objectiu és que entre parlants i oients s'estableixin aquella pau i amistat mútues que neixen de les paraules ordenades i belles, tal com afirma Sèneca quan diu que «parlar bé ha d'ésser el principi de l'amistat».⁸

⁵ En llatí *sermones componere*. En la lògica medieval el mot *sermo* –que juntament amb *dictum* fou una de les traduccions del polisèmic *λόγος*; cf. BOECI, *In Categorías Aristotelis*, 4 (PL 64, col. 286B-C)– era sinònim de *propositio*, «preposició» en català medieval; cf. *Proverbis de Ramon*, 1, pròl. (ORL 14, p. 1), on es diu que un proverbi és una breu «preposició». Un *sermo* era, doncs, l'enunciat d'un judici o d'una idea; cf. GUILLEM D'OCKHAM, *Summa logicae*, 1.7 (*OPb* 1, p. 28). En Llull *sermo*, a més de 'prèdica', significava un conjunt de frases ben construïdes, és a dir, un parlament o un discurs; cf. *Llibre de contemplació*, 120.19 (*OE*, II, p. 362): «Molts hòmens veig, Sènyer, qui són pintors de paraules e d'exemplis e qui fan bells parlegs e bells sermons.»

⁶ L'*Ars generalis* és el mètode d'entraonament que pretenia de fer filosòficament acceptables els dogmes teològics cristians. Llull presenta una nova retòrica en la mesura que l'adapta als «principis» o «començaments» (cf. § 141-179) i a les regles (cf. § 180-189) de l'*Ars generalis*.

⁷ Sobre el significat del terme llatí *proloquens*, traduït per la perífrasi «el qui advoca per una causa», cf. § 28, n. 32.

⁸ Aquesta sentència prové d'una antologia anònima del segle II; cf. (PSEUDO) CECILI BALBUS, *De nugis philosophorum quae supersunt*, 5.15.13 (ed. Eduard Woelfflin, Basilea: Schweighauser, 1855, p. 25). S'atribuïa tradicionalment a Sèneca i la citaven amb freqüència els moralistes medievals; cf. l'opuscle d'ALBERTÀ DE BRESCIA, *Ars loquendi et tacendi* (<http://freespace.virgin.net/angus.graham/Loquendi.htm>): «Principium amicitiae est bene loqui, male dicere vero exordium inimicitiarum.»